

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1. Інклюзивне навчання: суть, завдання і принципи

У Законі України «Про освіту» визначено, що інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами (ООП), а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство. Таке навчання гарантовано забезпечує доступ до освіти дітей з ООП в закладах освіти завдяки застосуванню методів навчання, що враховують індивідуальні особливості всіх без винятку дітей.

Законом України «Про дошкільну освіту» затверджено державні гарантії щодо здобуття дошкільної освіти, зокрема дітьми з особливими освітніми потребами: громадяни України незалежно від особливих освітніх потреб, складних життєвих умов, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти (ЗДО) незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї (ст. 9, п. 1); для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти на підставі письмового звернення батьків або законних представників особи з особливими освітніми потребами в обов'язковому порядку утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи для виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами (ст. 12, п. 3) [14].

Метою інклюзивного навчання у ЗДО є підведення дитини до вступу до закладу загальної середньої освіти (початкової школи) з максимально скомпенсованими первинними й вторинними порушеннями, достатнім рівнем загальної та психологічної готовності до навчання, бажанням учитися, сформованим умінням висловлювати й підтримувати соціальну комунікацію з однолітками та дорослими.

Для реалізації цієї мети виділяють завдання інклюзивної дошкільної освіти, зокрема:

- розвиток потенційних можливостей дітей з ООП в спільній діяльності з однолітками;
- організація психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в ЗДО;
- реалізація корекційно-розвиткової складової, спрямованої на виправлення або послаблення порушень;
- створення адаптивно-освітнього простору, який задовольнить освітні потреби дитини з ООП;
- формування життєво важливого досвіду та цілеспрямованого розвитку когнітивних, мовленнєвих, моторних, соціальних функцій, які

дадуть змогу знизити залежність дитини від сторонньої допомоги та підвищити соціальну адаптацію;

- формування в суспільстві позитивного ставлення до дітей з особливими потребами;
- надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з ООП, напрацювання оптимальних варіантів сімейного виховання.

Сьогодні явище інклюзії набуло особливої актуальності, а знання про неї є нагальною потребою кожної людини, і насамперед педагогів, які працюють із дітьми з ООП.

Інклюзію розглядають з різних аспектів наукового пізнання, зокрема з духовного, філософського, психологічного та педагогічного поглядів, що передбачає її осмислення та розуміння як соціального явища та особливої форми діяльності з дітьми з ООП. Це стосується й певного кола соціальних проблем, що стоять перед суспільством, а саме: проблеми дитини як соціальної істоти, проблеми людської взаємодії та розвитку в умовах реалізації завдань інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти.

Для забезпечення високої якості інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти необхідно:

- створити відповідні умови впровадження нормативно-правової бази щодо роботи закладу дошкільної освіти;
- забезпечити виконання посадових обов'язків педагогів, асистентів вихователя, інших спеціалістів, обслуговуваного персоналу;
- підвищувати кваліфікацію педагогічних працівників;
- визначити особливі освітні потреби та рівні підтримки дітей з ООП;
- створити інклюзивний освітній простір та ресурсну кімнату;
- створити умови для надання освітніх, психолого-педагогічних та рекреаційно-розвиткових послуг;
- забезпечити дітей додатковими спеціальними засобами корекції;
- здійснювати просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу;
- налагодити співпрацю фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ), батьків дітей з ООП та педагогічних працівників ЗДО.

Відповідно до чинного законодавства для забезпечення охоплення дітей освітніми послугами на сьогодні функціонують такі форми здобуття дошкільної освіти:

■ **Інституційна:**

- очна форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі;
- дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається переважно за опосередкованою взаємодією віддалених один від одного учасників освітнього процесу спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- мережева форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою

відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

■ **Індивідуальна:**

- сімейна (домашня) форма здобуття освіти — це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми та їх виховання у такому разі несуть батьки;
- за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, зокрема тих, що провадять незалежну професійну діяльність;
- педагогічний патронаж — це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

Основними завданнями інклюзивного навчання в ЗДО є організація психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, реалізація корекційно-розвиткової складової, створення освітнього середовища та універсального дизайну, що задовольнить освітні потреби дитини з ООП, формування життєво важливого досвіду та забезпечення цілеспрямованого розвитку когнітивних, мовленнєвих, моторних, соціальних функцій у дітей.

Інклюзія в освіті — це:

- впровадження інклюзивних цінностей у практичну діяльність закладу освіти;
- допомога кожному в тому, щоб він відчув себе частиною цілого;
- збільшення участі дітей і дорослих у процесах навчання, розвитку й виховання;
- уникнення практики виключення, дискримінації, існування бар'єрів в освітньому процесі;
- внесення змін до культури, політики й щоденної діяльності (практики) як відповідь на чинник багатоманітності (впровадження різних способів діяльності, які виходять із принципу однакової цінності кожної особи);
- сприйняття відмінностей між дітьми і між дорослими як ресурсу для навчання;
- визнання права дітей на якісну освіту за місцем проживання;
- удосконалення роботи закладів дошкільної освіти на благо працівників, батьків/опікунів, а також дітей [7].

Інклюзивна освіта — це освітня технологія, яка передбачає розвиток, навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами у звичайному закладі дошкільної освіти, де створено відповідні умови для забезпечення максимальної ефективності освітнього процесу.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей світу: всі діти – цінні й активні члени суспільства. Тому організація освітнього простору повинна будуватися на таких складових інклюзивного навчання, як інклюзивна культура, інклюзивна політика та інклюзивна практика.

Інклюзивна культура несе філософію інклюзивного навчання, будується на інклюзивних цінностях та є загальною для всіх працівників закладу дошкільної освіти. Спосіб упровадження інклюзивної освіти стає відчутним для всіх учасників співтовариства.

Інклюзивна політика повинна відображати інклюзію у всіх внутрішніх документах, стратегіях та інституційному розвитку. Документи, розроблені закладом дошкільної освіти, мають передбачати чіткі стратегії розвитку дитини та інклюзивного простору, в якому вона перебуває.

Інклюзивне навчання ставить серйозні завдання перед освітньою системою і функціонуванням закладу освіти, мобілізує до злагодженості роботи колективу, удосконалення програм і методів навчання, виховання та розвитку дітей, стимулюючи розвиток компетенції вчителів та інших фахівців [16].

Основні принципи інклюзивного навчання:

- цінність дитини не залежить від її здібностей і досягнень;
- кожна дитина здатна відчувати і думати;
- кожна дитина має право на спілкування і на те, щоб бути почутою;
- адаптація системи до потреб дитини, а не навпаки;
- справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних стосунків;
- всі діти потребують підтримки і дружби ровесників;
- задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини;
- визнання спроможності до навчання кожної дитини та, відповідно, необхідність створення суспільством відповідних для цього умов;
- залучення батьків до освітнього процесу дітей як рівноправних партнерів своїх дітей;
- командний підхід у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків та спеціалістів;
- складність завдань має відповідати здібностям дитини;
- рівний доступ до навчання для кожної дитини;
- подолання потенційних бар'єрів у розвитку та навчанні дітей.

Переваги інклюзивного навчання в ЗДО:

■ *для дітей з особливими освітніми потребами:*

- під час комунікації та в стосунках з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток;
- діти з ООП опановують нові вміння та навички, що відбувається функціонально;
- навчання здійснюється з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей;